

EMILIA HERMANOWICZ

* 10 lutego 1916, Buczacz

† 5 stycznia 2004, Kraków

Biogram Emilii Hermanowicz składa się z dwóch części: pierwsza została zamknięta w 2025 roku przed jubileuszem 80-lecia szczycieńskiego Liceum Ogólnokształcącego, druga jest wersją powstałą we wrześniu 2026, zweryfikowaną i udokumentowaną. Celowo jednak pozostawiam pierwotny życiorys, aby pokazać, jak dochodziłem do wniosków, gdzie mogłem mieć rację, a gdzie się pomyliłem. Dzięki coraz szerszemu dostępowi do dokumentów zdigitalizowanych, udało się dotrzeć do materiałów, które pozwalają uaktualnić wciąż szczątkową wiedzę o Emilii Hermanowicz jako epizodycznej nauczycielce szczycieńskiego Liceum Ogólnokształcącego¹.

¹ Dziękuję pani Wiesławie Olkowskiej, absolwentce szczycieńskiego Liceum Ogólnokształcącego (1976), za pomoc w dotarciu do cennych materiałów, dzięki którym stała się możliwa aktualizacja biogramu profesor Emilii Hermanowicz. Zdjęcie 21-letniej Emilii Kornaszewskiej wykonał w 1937 roku Henryk Hermanowicz; https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2Fgroups%2Fstarydawnykrakow%2Fposts%2F951594436762280%2F&ved=0C BYQjRxqFwoTCLC9y6LW_5YDFQAAAAAdAAAAABAF&opi=89978449 (21 IX 2026).

*

Na temat Emilii Hermanowicz jako nauczycielki szczycieńskiego Liceum Ogólnokształcącego dla Dorosłych wiadomo bardzo niewiele. Z formy nazwiska, która występuje na umowach o pracę, można wnioskować, że była mężatką, ponieważ figuruje na nich podpis „Emilia Hermanowiczowa”. W archiwum LO zachowały się dwa dokumenty w tej samej sprawie, czyli angażu Emilii Hermanowicz jako polonistki kontraktowej w okresie od 1 lutego 1950 do 31 sierpnia 1950². Na drugi semestr roku szkolnego 1949/1950 dyrektor Liceum Ogólnokształcącego dla Pracujących, Jerzy Korkozowicz (1919–2003), przyjął również Stanisławę Ogiełową, kontraktową nauczycielkę fizyki. Ani nazwisko Emilii Hermanowicz, ani Stanisławy Ogiełowej nie pojawia się jednak więcej w składach rad pedagogicznych tej szkoły. Były to zatem jedynie epizody pedagogiczne w dziejach tutejszego LO.

Forma nazwiska „Hermanowiczowa”, typowa dla mężatek, wiedzie ku pewnemu tropowi. Na tej podstawie wnioskuję, że w 1950 roku Emilia Hermanowiczowa mogła mieć około 20 lat lub więcej. Nie znam jednak jej nazwiska panieńskiego, by poszerzyć zakres poszukiwań. Gdyby nie była mężatką, wówczas odnaleziona przeze mnie Emilia Hermanowicz ze Słupska spełniałaby kryteria wiekowe. Mam na myśli Emilię Hermanowicz urodzoną w piątek 15 marca 1912 roku w Czernelach, niewielkiej wsi należącej obecnie administracyjnie do Białorusi (obwód grodzieński, rejon iwiejski)³. Jej ojcem był Wincenty Hermanowicz, a matką – Maria Hermanowicz z d. Urban (1884–1961). W tym przypadku Emilia Hermanowicz mogłaby zdobyć wykształcenie przed 1939 i podjąć pracę około 1935 roku. Ta Emilia Hermanowicz zmarła w środę 8 lutego 1989 roku w Słupsku. Została pochowana 11 lutego 1989 na tamtejszym Cmentarzu Starym (kwatery 37 A, rząd 5, numer grobu 20).

Na tę chwilę mamy do czynienia ze zbieżnością nazwisk, ale niekoniecznie osób.

* *

Emilia Hermanowicz (z d. Kornaszewska) urodziła się w czwartek 10 lutego 1916 roku w Buczaczu na Podolu (obecnie Ukraina). Była córką Wiktorii Zofii Kornaszewskiej (z d. Lisikiewicz, ok. 1875–1916) i Longina Kornaszewskiego (1870–?). Rodzice pobrali się około 1898 roku. Z tego związku urodziły się cztery córki, w tym Kazimiera i najmłodsza Emilia.

Emilia Kornaszewska dzieciństwo i wczesną młodość spędziła w rodzinnym Buczaczu, można zatem przyjąć, że najprawdopodobniej również w tym samym mieście ukończyła szkołę powszechną i zapewne średnią; w Buczaczu działało wtedy

² Na jednej z umów jest inne imię nauczycielki: Lidia. Ale dokument za każdym razem podpisała Emilia Hermanowicz, więc fakt rozbieżności nazwicznej można uznać za pomyłkę pisarską.

³ Niedaleko Czerneli znajduje się wieś Sobotniki, w której urodził się przyszły profesor szczycieńskiego LO, rusycysta Tadeusz Kosewicz (1929–2017).

m.in. gimnazjum państwowe. Potem odbyła wyższe studia polonistyczne być może na najbliższej położonej względem Buczacza uczelni – na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie (odległość Buczacza od Lwowa wynosi ok. 170 km).

W 1936 roku w wieku zaledwie 20 lat Emilia Kornaszewska została redaktorem czasopisma „Życie Krzemienieckie. Miesięcznik społeczny” i pełniła tę funkcję do końca, tj., do ostatniego wydania numeru w 1939 roku. Sama również pisała teksty, w których propagowała życie kulturalne Krzemieńca. Na przykład w numerze szóstym znalazły się dwa jej artykuły pod nazwiskiem panięńskim: „Święto Liceum Krzemienieckiego” (s. 192–198) oraz „O Balladynie i Krzemieńcu” (s. 199–203)⁴. Fotografie do „Życia Krzemienieckiego” wykonał do tego numeru głównie Henryk Hermanowicz.

Jeszcze w Krzemieńcu Emilia Kornaszewska przygotowała do druku książkę *Piękne rodzinne miasto Juliusza Słowackiego: z listów i poezji*⁵, dokonując wyboru materiałów i powierzając zilustrowanie dzieła artyście fotografikowi Henrykowi Hermanowiczowi, za którego wyszła za mąż 29 września 1939 roku. Niewykluczone, że przed lub wkrótce po wtargnięciu wojsk sowieckich do Krzemieńca we wrześniu 1939 roku Hermanowiczowie opuścili miasto zajęte przez Sowieców⁶. Henryk Hermanowicz urodził się w Wilnie 20 października 1912 roku, zmarł w Krakowie 31 maja 1992. Z ich związku urodziły się trzy dziewczynki: Anna Wiktoria i bliźniaczki Krystyna oraz Maria. Najstarsza z córek ukończyła studia na Wydziale Konserwacji Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie (1967)⁷.

W którymś momencie historycznym Emilia i Henryk Hermanowiczowie znaleźli się w Szczytnie. Nie mogło to być później niż w maju 1949 roku, co sugeruje notatka zamieszczona w gazecie „Życie Olsztyńskie. Pismo Ziemi Warmińsko-Mazurskiej” (1949, nr 154, 7 VI, s. 6). W tej notatce znajduje się nie tylko apel Henryka Hermanowicza o pomoc w przekazywaniu określonych materiałów związanych z życiem kulturalnym Ziemi Odzyskanych, ale także cenna dla nas informacja o miejscu zamieszkania Hermanowiczów w Szczytnie: był to poniemiecki dom przy ulicy Michała Roli-Żymierskiego 17; obecnie ulica nosi nazwę Niepodległości.

⁴ „Życie Krzemienieckie. Miesięcznik społeczny” 1939, nr 6; https://jbc.bj.uj.edu.pl/Content/289390/PDF/NDIGCZAS012567_1939_006.pdf (21 IX 2026).

⁵ *Piękne rodzinne miasto Juliusza Słowackiego: z listów i poezji. Wybór.* Wyboru dokonała Emilja Kornaszewska. Zdjęcia Henryk Hermanowicz. Układ Urban Piętowski. Wydanie 2. Wilno: Drukarnia Artystyczna „Grafika”, 1939; <https://polona.pl/item-view/4eabee88-f174-42bb-a47c-a75bca137386?page=0> (22 IX 2026).

⁶ Zob. biogramy innych nauczycieli związanych z Krzemieńcem: Aleksandry Julii i Romana Chromińskich. Notabene, polonista Roman Chromiński był przewodniczącym komitetu redakcyjnego „Życia Krzemienieckiego”. Jako ciekawostkę podam, że numer czasopisma kosztował wtedy 60 gr.

⁷ Zob. A. Zalewska, *Anna Hermanowicz. Ur. 15.02.1942 Zm. 14.03.2025 Wspomnienie*; <https://odeszli.pl/miejsca-pamieci/6819c44f102fc70de4db6ead,anna-hermanowicz> (22 IX 2026)

Potrzebne są materiały z życia kulturalnego

Ob. Henryk **Hermanowicz** (Szczytno, ul. Żymierskiego 17) prosi za naszym pośrednictwem wszystkie zainteresowane instytucje, związki, organizacje itp. o nadesłanie do dn. 10 bm. materiałów - sprawozdań, dotyczących ich działalności z zakresu teatru, życia literackiego, plastyki, muzyki i upowszechniania kultury w naszym województwie w okresie od października 1948 r. do czerwca rb.

Materiały te potrzebne są do opracowania artykułu sprawozdawczego dla miesięcznika literacko - krytycznego „Twórczość” w Krakowie.

Emilia Hermanowicz zmarła w poniedziałek 5 stycznia 2004 w Krakowie, przeżywszy prawie 88 lat, i tam została pochowana na Cmentarzu Rakowickim w mogile, w której wcześniej spoczął mąż Henryk (kwatery VI, rząd 13, numer grobu 28). W 2025 roku złożono do grobu doczesne szczątki pierworodnej córki Anny Wiktorii (15 II 1942 – 14 III 2025).

ANEKS FOTOGRAFICZNY

Z ŻYCIA SZKOŁY

Ryc. 1. Widok na budynek szkoły, w której w latach 1946–1970 funkcjonowały m.in. Szkoła Podstawowa i Liceum Ogólnokształcące i w którym Emilia Hermanowicz uczyła języka polskiego w drugim semestrze r. szk. 1949/1950. Szczytno, ul. Jana Kasprowicza 1.

Źródło: Archiwum Liceum Ogólnokształcącego w Szczytnie

Liceum Ogólnokształcące dla DOROSŁYCH w Szczytnie

Szczytno, dnia 11.11. 1950 r.

Obywatel(ka) Hermanowiczowa Emilia
kontraktowa nauczycielka

Nr 2/50

Spr.: Zatrudnienie

Powołuje Obywatela(kę) za Jego (Jej) zgodą do pracy w Szczytnie
Państwowe Liceum Ogólnokształcące dla DOROSŁYCH w Szczytnie
(nazwa szkoły lub instytucji)

na okres od dnia 1 lutego 1950 r. do dnia 31 sierpnia 1950 r.
w charakterze kontraktowego nauczyciela języka polskiego

na warunkach określonych w umowie wzorcowej drukowanej w załączniku Nr 1 do rozporządzenia Ministra Oświaty z dnia 24.7. 1947 r. Nr I Per 20/31 47 w sprawie wynagrodzenia pracowników kontraktowych w szkołach, zakładach i kursach, podległych Ministerstwu Oświaty (Dz. Urz. Min. Ośw. Nr 11 poz. 475) a w szczególności:

- 1) z obowiązkiem pełnienia zajęć w wymiarze 10 godzin tygodniowo języka polskiego w okresie od dnia 1 lutego 1950 r. do dnia 30 czerwca 1950 r.
(półroczna, semestru, trymestru) 31 sierpnia
- 2) z obowiązkiem pełnienia zajęć w wymiarze _____ w okresie _____
- 3) z obowiązkiem kierowania _____ (szkołą, zakładem) w okresie _____
- 4) z wynagrodzeniem miesięcznym równającym się uposażeniu _____ grupy funkcjonariuszów państwowych wraz z dodatkami do uposażenia przysługującymi mianowanym _____
- 5) z wynagrodzeniem za godzinę _____ w wysokości _____ zł miesięcznie za jedną godzinę _____ tygodniowo,
- 6) z wynagrodzeniem dodatkowym równającym się _____
- 7) z zastrzeżeniem rozwiązania umowy, gdyby Kuratorium O.S.O. w Olsztynie (Ministerstwo, Kuratorium) umowy nie zatwierdziło, przy czym w tym wypadku rozwiązanie umowy nastąpi z końcem miesiąca, w którym Obywatel(ka) zostanie zawiadomiona o decyzji Kuratorium Okręgu Szkolnego Olsztyńskiego w Olsztynie (Ministerstwa, Kuratorium)

W celu objęcia obowiązków służbowych zgłosi się Obywatel(ka) u dyrektora Państwowego Liceum Ogólnokształcącego dla Dorosłych w Szczytnie
(u mnie, u dyrektora szkoły)

Podpis mgr. Jerzy Korkozowicz

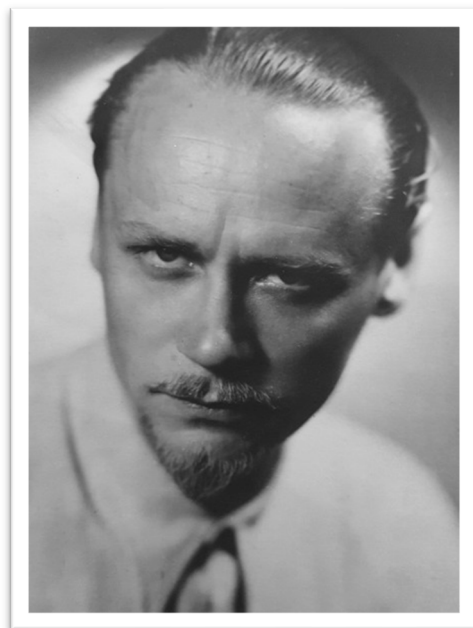
Emilia Hermanowicz

Archiwum do pracy Min. Ośw. wt. 273
1000 2 447 910,48 180 000

Ryc. 2. Umowa o pracę z 11 II 1950 zawarta z Emilią Hermanowicz przez dyrektora Jerzego Korkozowicza na czas od 1 II 1950 do 31 VIII 1950.

Źródło: Archiwum Liceum Ogólnokształcącego w Szczytnie

PRYWATNIE

Ryc. 3. Henryk Hermanowicz

Źródło: https://www.dylag.pl/images/Archiwa/Henryk_Hermanowicz/Hermanowicz_1.jpg (21 IX 2026)

Ryc. 4. Anna Wiktorja Hermanowicz

Źródło: <https://odeszli.pl/miejsca-pamieci/6819c44f102fc70de4db6ead,anna-hermanowicz> (22 IX 2026)

MIEJSCE SPOCZYNKU

Ryc. 5. Grobowiec rodzinny Hermanowiczów na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie

Źródło: <https://genealogia.okiem.pl/zdjecie/304287/hermanowicz-henryk-henryk-jan-anna-z-michalkiewiczow-i-emilia-z-kornaszewskich-labedzki-jan-i-zdzislawa> (21 IX 2026)

Ryc. 6. Tablica informacyjna na mogile Hermanowiczów

Źródło: <https://genealogia.okiem.pl/zdjecie/304288/hermanowicz-henryk-jan-anna-z-michalkiewiczow-i-emilia-z-kornaszewskich> (21 IX 2026)

*Archiwalny materiał kadrowy LO zeskanowała Irena Dobryłko
Biogram napisał i całość opracował dr hab. Grzegorz Ojcewicz*